

บทที่ 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศ¹เข้ามามีบทบาทอย่างสูงในชีวิตประจำวันของมนุษย์ คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะและคอมพิวเตอร์แบบพกพามีราคาถูกลงอย่างมาก ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงบริการและข้อมูลสารสนเทศได้ง่ายและสะดวกมากกว่าแต่ก่อน ประกอบกับการสื่อสารด้วยอินเทอร์เน็ตถูกพัฒนาให้มีรูปการรับส่งข้อมูลด้วยความเร็วสูง (ADSL)² ทำให้ช่องว่างระหว่างการสื่อสาร (Time and Space) ถูกตัดทอนให้สั้นลงและผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงบริการและข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในความสนใจได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ข้อได้เปรียบของการสื่อสารด้วยอินเทอร์เน็ตนั้นสามารถกระทำได้ทั้งการสื่อสารแบบสองทาง (Two Way Communication) และการสื่อสารแบบกลุ่ม (Group Communication)

Holfman and Novak (1995) ประเมินการว่ามีข้อมูลให้ผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตสามารถสืบค้นได้จากฐานข้อมูลทั่วโลกมากกว่า 20,000,000 ไฟล์ รวมถึงจำนวนผู้ใช้มีจำนวนสูงขึ้นถึงวันละ 64 ล้านคนทั่วโลก การคาดการณ์ของ Holfman and Novak ในช่วงเวลาดังกล่าวสอดคล้องกับการเปิดเผยข้อมูลของ บริษัท Google เว็บเซิร์ชเอ็นจิ้น อันดับหนึ่งของโลกได้กล่าวว่า "ปัจจุบันเว็บไซต์ของเรามีข้อมูลสำหรับสืบค้นมากกว่า 1,000,000,000 ข้อมูลนับตั้งแต่ก่อตั้งเมื่อปี 1996"

จากการเก็บสถิติผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตทั่วโลก ของ Internet World Stats พบว่าปัจจุบันมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลก ถึง 1,596,270,108 คน โดยทวีปที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือ เอเชีย 657,170,816 คน รองลงมาคือทวีปยุโรป 393,373,398 คน และทวีปอเมริกาเหนือ 251,290,489 คน (ข้อมูลล่าสุดวันที่ 31 มีนาคม 2009)

¹ เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) หมายถึง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บ ประมวลผล และเผยแพร่สารสนเทศซึ่งรวมแล้วคือเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสื่อสาร โทรคมนาคม(ครุฑิต มาลัยวงศ์, 2540)

² ADSL มาจากคำว่า Asymmetric Digital Subscriber Line เป็นเทคโนโลยีของ Modem แบบใหม่ ที่เปลี่ยนโฉมหน้าของสายโทรศัพท์ที่ทำจากลวดทองแดง ให้เป็นเส้นสัญญาณนำส่งข้อมูลความเร็วสูง โดย ADSL สามารถจัดส่งข้อมูลจากผู้ให้บริการด้วยความเร็วมากกว่า 6 Mbps ไปยังผู้รับบริการ

เมื่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเริ่มได้รับความนิยมและมีจำนวนผู้ใช้บริการเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับค่านิยมในการผลิตข้อมูลข่าวสารของปัจเจกบุคคลทั้งในรูปแบบ เว็บเพจ³ และกระดานสนทนา⁴ออนไลน์ ทำให้ข้อมูลสารสนเทศและข่าวสารในโลกอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นเป็นเท่าตัวอีกทั้งข่าวสารที่ปัจเจกบุคคลได้ผลิตไม่มีพื้นที่ให้นำเสนอเรื่องราวและเป็นเรื่องยากที่ผู้รับสารในอินเทอร์เน็ตจะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการรวบรวมข้อมูลและข่าวสารที่กระจายตัวอยู่มากมายในโลกอินเทอร์เน็ตเข้าไว้ในเว็บไซต์เดียว และเรียกเว็บไซต์ประเภทนี้ว่า "เว็บท่า "

เว็บท่า (Web portal) เป็นลักษณะหนึ่งของเว็บไซต์ในโครงข่าย เวิลด์ วิวาย เว็บ (World Wide Web) บริการที่เป็นหัวใจสำคัญของเว็บท่าคือการรวบรวมข้อมูลข่าวสารต่างๆที่กระจายตัวอยู่บนอินเทอร์เน็ตเข้ามาไว้ในเว็บท่า ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตสามารถรับข้อมูลข่าวสารและสามารถค้นหาข้อมูลที่อยู่ในความสนใจได้อย่างรวดเร็ว นอกจากบริการด้านข้อมูลข่าวสารแล้วเว็บท่าเองสามารถให้บริการด้านสาระบันเทิงต่างๆได้เหมือนกับเว็บไซต์เฉพาะด้านอื่นๆ เช่นอ่านข่าวออนไลน์ ฟังเพลง ชมคลิปวิดีโอ หาเพื่อนออนไลน์ เป็นต้น

ผลการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2551 ของเว็บไซต์ ทฤษฎีดี ในประเด็น "ประเภทของเว็บไซต์ที่ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตเข้าชม" อันดับที่ 1 เป็นเว็บไซต์ประเภทบันเทิง ร้อยละ 38.88 % ในขณะเดียวกันเว็บไซต์ประเภทข่าวออนไลน์โดยตรงมีผู้เข้าชมเพียงร้อยละ 6.4%เท่านั้น เว็บไซต์ประเภทเว็บท่า นั้นจัดอยู่ในกลุ่มของเว็บไซต์ด้านบันเทิงเพราะมีกิจกรรมอย่างอื่นให้ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตได้ใช้งาน

สอดคล้องกับข้อมูลทางด้านสถิติ ในด้านการใช้งานเว็บไซต์ภายในประเทศประจำปี พ.ศ. 2551 "เว็บไซต์ที่มีผู้เข้าชมมากที่สุด 100 อันดับ"(ปิยะ ตันทวิเชียร,2551:ออนไลน์) พบว่าอันดับที่ 1 คือเว็บท่า Sanook.com มีจำนวนผู้เข้าชมสะสมทั้งปี 11,877,748 ครั้ง อันดับที่ 2 คือเว็บท่า Kapook.com มีจำนวนผู้เข้าชมสะสมทั้งปี 4,551,416 ครั้ง อันดับที่ 3 คือเว็บท่า Mthai.com มีจำนวนผู้เข้าชมสะสมทั้งปี 2,829,650 ครั้ง จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 อันดับล้วนแต่เป็นเว็บท่าภายในประเทศทั้งหมด ข้อมูลที่น่าสนใจคือเว็บยอดนิยม10 อันดับแรกมีเว็บไซต์ของสำนักข่าวเพียงเว็บไซต์เดียวคือเว็บไซต์ ผู้จัดการอยู่ในอันดับที่ 4 และเว็บไซต์หนังสือพิมพ์

³ เว็บเพจ (webpage) หมายถึง หน้าหนึ่ง ๆ ของเว็บไซต์ที่เราเปิดขึ้นมาใช้งาน โดยทั่วไป เว็บเพจส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของเอกสาร HTML หรือ XHTML <http://th.wikipedia.org/wiki/เว็บเพจ>

⁴ เว็บบอร์ด (webboard) คือลักษณะของเว็บไซต์ที่ใช้สำหรับการแลกเปลี่ยนบทสนทนา การพูดคุย การอภิปรายในสังคมออนไลน์ <http://th.wikipedia.org/wiki/เว็บบอร์ด>

รายที่มียอดจำหน่ายสูงอย่าง เดลินิวส์ อยู่เพียงอันดับที่ 41 ในขณะที่เว็บไซต์ ไทยรัฐ ที่มียอดจำหน่ายฉบับพิมพ์รายวันสูงที่สุดในประเทศไทยไม่เข้าร่วมการจัดอันดับเว็บไซต์

สำหรับการจัดอันดับจากต่างประเทศเว็บไซต์ Alexa ที่เก็บข้อมูลทางด้านสถิติได้จัดอันดับ "50เว็บไซต์ที่ผู้ใช้งานในประเทศไทยที่นิยมเข้าชมมากที่สุด" 5 อันดับแรกเป็นเว็บไซต์ยอดนิยมจากต่างประเทศทั้งสิ้น เว็บไซต์ประเภทเว็บท่าอย่าง sanook.com มีผู้เข้าชมเป็นอันดับที่ 6 ในขณะที่เว็บไซต์ Mthai.com และ Kapook.com อยู่ในอันดับที่ 12 และ 13 ตามลำดับ เว็บข่าวออนไลน์อย่างเอเอสทีวี-ผู้จัดการ อยู่ในอันดับที่ 17

จากข้อมูลทางสถิติที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่รับข่าวสารออนไลน์จากเว็บท่ามากกว่าเว็บข่าวออนไลน์โดยตรงและเว็บท่าให้ความสำคัญกับข่าวออนไลน์เป็นลำดับแรกเนื่องจากการจัดตำแหน่งข้อมูลข่าวออนไลน์บนเว็บไซต์จะอยู่ด้านบนของเว็บไซต์และข่าวในเว็บท่าแสดงบทบาททราวดกับเว็บไซต์ของสำนักข่าวบนอินเทอร์เน็ตมีการพาดหัวข่าวและแบ่งหมวดหมู่ของข่าวเอาไว้อย่างเป็นระเบียบและให้มีการเปิดให้ผู้อ่านแสดงความคิดเห็นต่อข่าวออนไลน์ เนื้อหาของข่าวมีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา

จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นพบว่าผู้ใช้งานมีแนวโน้มจะหันไปอ่านข่าวจากเว็บท่าภายในประเทศเนื่องจากเว็บไซต์ประเภทเว็บท่ามีผู้เข้าชมรายวันเฉลี่ย 500,000 ครั้งต่อวัน ส่วนเนื้อหาข่าวหากเป็นข่าวอยู่ในความสนใจของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจะมียอดผู้ชมสูงถึงราว 10,000 ครั้ง และข่าวที่ได้รับความสนใจสูงสุดของเว็บ sanook.com คือข่าว "คลิปลับ หน้าคล้ายไฮโซ ่วนเชียงใหม่!!!"(สนุกนิวส์,2552:ออนไลน์) มียอดผู้เข้าชมสะสมถึง 464,715 ครั้ง นับจากวันแรกที่โพสต์ข่าวคือ 1 มิถุนายน 2552 ในส่วนของเว็บท่าอื่นๆ ไม่ได้ระบุจำนวนผู้เข้าชมไว้แต่ผู้วิจัยสามารถสังเกตได้จากจำนวนผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็นในช่วงเวลาที่ข่าวถูกนำเสนอในหน้าแรก เช่นข่าว "มิสเวเนซุเอลา คว่า Miss Universe 2009"(กระปุกดอทคอม,2552:ออนไลน์) ของเว็บไซต์ kapook.com มีผู้แสดงความคิดเห็นถึง 498 ข้อความหลังจากที่ข่าวถูกแสดงไปเพียงแค่ 5 ชั่วโมง

ด้วยจำนวนผู้เข้าชมในแต่ละวันที่เพิ่มมากขึ้นเป็นช่องทางทำเงินชั้นดีของเว็บท่าภายในประเทศที่ไม่จำเป็นต้องส่งทีมงานออกไปทำข่าวเหมือนเว็บข่าวออนไลน์และอาศัยช่องว่างทางกฎหมายที่ไม่ครอบคลุมให้ข่าวประจำวันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 7 ทำให้เว็บท่าสามารถดำเนินการกับเนื้อหาข่าวได้ตามใจชอบ และส่งผลกระทบต่อเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ทั้งในด้านจำนวนผู้ชมและจริยธรรมการ

นำเสนอข่าวทำให้เว็บไซต์ข่าวชั้นนำของไทยรวมกลุ่มกันจัดตั้ง "ชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์" เพื่อส่งเสริมสิทธิการรับรู้ข่าวสารของประชาชน ปรากฏจากการปิดกั้น และเพื่อป้องกัน "เว็บท่าภายในประเทศ" นำข้อมูลข่าวสารไปใช้เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ ทางชมรมมีข้อเรียกร้องให้เว็บไซต์ที่นำข่าวไปเสนอนั้นได้ทำลิงค์เชื่อมต่อโดยตรงกลับยังเว็บของแหล่งข่าวและเรียกร้องถึงสิทธิที่ผู้ผลิตข่าวควรจะได้รับจากการนำเนื้อหาของเว็บสมาชิกไปผลิตซ้ำ

งานวิจัยเรื่องบทบาทด้านข่าวของเว็บท่ายอดนิยมเป็นงานวิจัยที่ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อนผู้วิจัยศึกษา3ด้านคือด้านเว็บท่าภายในประเทศ ด้านผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตและด้านชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์

ในด้านเว็บท่าภายในประเทศผู้วิจัยศึกษาถึงกระบวนการผลิตข่าวออนไลน์ของเว็บท่าภายในประเทศ รวมไปถึงมีเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกข่าวและแหล่งข่าวที่ใช้ใช้งานทั้งก่อนและหลังการก่อตั้งชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ นอกจากนี้ยังศึกษาถึงความตระหนักในลิขสิทธิ์ข่าวออนไลน์และพฤติกรรมการละเมิดจริยธรรมของเว็บท่าภายในประเทศ ในด้านผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตผู้วิจัยศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับข่าวออนไลน์รวมถึงความพึงพอใจของผู้ใช้งานเว็บท่าและการรับรู้ถึงความมีลิขสิทธิ์ในเนื้อหาข่าวออนไลน์และพฤติกรรมการละเมิดจริยธรรมของเว็บท่าภายในประเทศส่วน ส่วนในด้านชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ผู้วิจัยศึกษาถึงอำนาจที่ใช้ในการเรียกร้องเพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตข่าวของชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์และพฤติกรรมการละเมิดจริยธรรมของเว็บท่าภายในประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการผลิตข่าวออนไลน์ของเว็บท่าภายในประเทศก่อนและหลังการก่อตั้งชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์
2. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการผลิตข่าวออนไลน์ของเว็บท่าภายในประเทศภายหลังเกิดข้อเรียกร้องจากชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์
3. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการใช้งานเว็บท่าภายในประเทศของผู้ใช้งานเพื่อประโยชน์ในด้านข่าวออนไลน์
4. เพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจของผู้ใช้งานในการรับข่าวที่ถูกคัดเลือกจากเว็บมาสเตอร์เว็บท่าภายในประเทศ
5. เพื่อศึกษาถึงระดับความความตระหนักถึงลิขสิทธิ์ในผลงานข่าวออนไลน์ของเว็บท่าภายในประเทศ
6. เพื่อศึกษาถึงอำนาจของชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ในการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนรูปแบบการผลิตข่าวออนไลน์ของเว็บท่าภายในประเทศ
7. เพื่อศึกษาถึงระดับการรับรู้ถึงความมีลิขสิทธิ์ในเนื้อหาข่าวออนไลน์ของผู้ใช้งาน
8. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการละเมิดจริยธรรมในการนำเสนอข่าวออนไลน์ของเว็บท่าภายในประเทศ

คำถามวิจัย

1. กระบวนการผลิตข่าวออนไลน์ของเว็บท่าภายในประเทศมีอย่างไรบ้าง
2. เมื่อก่อตั้งชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์แล้วกระบวนการผลิตข่าวออนไลน์ของเว็บท่าภายในประเทศเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

3. ผู้ใช้งานเว็บท่าภายในประเทศเปิดรับข่าวออนไลน์จากเว็บท่าภายในประเทศเพียงแหล่งเดียวเท่านั้นหรือไม่
4. สาเหตุที่ทำให้ผู้ใช้งานพึงพอใจที่จะรับข่าวออนไลน์ที่ถูกคัดเลือกรวมจากเว็บมาสเตอร์ของเว็บท่าภายในประเทศคืออะไร
5. เว็บท่าภายในประเทศมีระดับความตระหนักถึงลิขสิทธิ์ในผลงานข่าวออนไลน์ของชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์มากน้อยเพียงใด
6. ชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ใช้อำนาจอะไรในการเรียกร้องเพื่อเปลี่ยนแปลงการนำเสนอข่าวของเว็บท่าภายในประเทศ
7. ระดับการรับรู้ถึงความมีลิขสิทธิ์ในเนื้อหาข่าวออนไลน์ของผู้ใช้งานเว็บท่าภายในประเทศอยู่ในระดับใด
8. พฤติกรรมการละเมิดจริยธรรมในการนำเสนอข่าวออนไลน์ของเว็บท่าภายในประเทศรูปแบบใดรุนแรงที่สุด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงกระบวนการผลิตข่าวออนไลน์ของเว็บท่าภายในประเทศที่ละเมิดลิขสิทธิ์ข่าวออนไลน์ และการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตข่าวของเว็บท่าภายในประเทศภายหลังข้อเรียกร้องจากชมรมผู้ผลิตข่าวออนไลน์
2. เพื่อทราบถึงพฤติกรรมการใช้งานและความพึงพอใจของผู้ใช้งานเว็บท่าภายในประเทศรวมถึงความตระหนักในลิขสิทธิ์ข่าวออนไลน์ของผู้ใช้งานเว็บท่าภายในประเทศ
3. เพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาในด้านจริยธรรมของเว็บท่าภายในประเทศและเป็นแนวทางการป้องกันการละเมิดจริยธรรมของผู้ผลิตเว็บไซต์ต่อไปในอนาคต

4.ผลที่ได้จากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในตัวกฎหมายและช่วยผลักดันให้ชาวออนไลน์ได้รับความคุ้มครองจากราชบัญญัติลิขสิทธิ์ในอนาคต